

REMISSVAR

2024-03-21

Dnr: BO 2024-0010

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Ju.L6@regeringskansliet.se

Remiss av Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar (SOU 2024:5)

(dnr Ju2024/00048)

Utgångspunkt och avgränsning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan den 1 januari 2020 är lag i Sverige.

Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter och tillstyrkande av två förslag i och för sig, med vissa synpunkter (4.7.2 En ny proportionalitetsregel i utlänningslagen och 4.7.5 Särskilda regler ska gälla vid genomförandet av kroppsvisitation av barn).

Barnombudsmannens synpunkter i korthet

Barnombudsmannen anser att det finns brister i underlaget när det gäller förslagets konsekvenser för barn och deras rättigheter. Det framgår inte att det finns behov av att utöka möjligheterna att använda tvångs- och kontrollåtgärder mot barn på det sätt som föreslås i syfte att upprätthålla ordning och säkerhet på förvaren. Barnombudsmannen ifrågasätter även proportionaliteten. Barnombudsmannen ställer sig frågande till att förslagen läggs fram trots dessa brister.

Alla platser där barn vistas måste vara säkra. Det gäller särskilt platser där barn vistas på grund av ett beslut om frihetsberövande från staten. Barn har i enlighet med barnkonventionen bland annat rätt till skydd mot alla former av våld (artikel 19) och skydd mot olaglig användning av narkotika (artikel 33). Barn har dock också rätt till exempelvis privat- och familjeliv (artikel 16). Alla kontroll- och tvångsåtgärder mot barn måste vara nödvändiga och proportionerliga.¹ Författningsändringar som påverkar barn behöver vila på en noggrann analys av konsekvenser för barn och deras rättigheter liksom en bedömning av barnets bästa (artikel 3). Detta gäller särskilt när det är fråga om ingripande åtgärder såsom kroppsvisitation. Kroppsvisitation kan innefatta ett stort ingrepp i ett barns personliga fysiska- och psykiska integritet.

¹ 2 kap. 6§ RF, Se även Europadomstolens domar i målen Maumousseau och Washington mot Frankrike (dom den 6 december 2007, appl. no. 39388/05), punkt 60 samt Neulinger och Shuruk mot Schweiz (dom den 6 juli 2010, appl. no. 41615/07), punkterna 131-132

FN:s barnrättskommitté har också, genom sina senaste rekommendationer till Sverige, bland annat uppmanat staten att säkerställa att barnkonsekvensanalyser är en integrerad del av utredningar som föregår ny lagstiftning och att principen om barnets bästa konsekvent tillämpas i lagstiftningsrelaterade förfaranden.²

Barnombudsmannen anser att underlaget inte ger stöd för att det finns behov av att använda tvångs- och kontrollåtgärder mot barn på det sätt som föreslås. Förslagen i betänkandet om utökade möjligheter för Migrationsverket att bland annat visitera förvarstagna, söka igenom deras rum och tillhörigheter, kontrollera besök och undersöka försändelser är direkt kopplade till flera rättigheter i barnkonventionen såsom ovan nämnda rättigheter och rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6) samt rätten till fritid och lek (artikel 31).

Barnombudsmannen anser sammanfattningsvis att det i betänkandet inte redovisas tillräckliga skäl till varför gruppen barn behöver omfattas av de föreslagna tvångs- eller kontrollåtgärderna. Sådana skäl behöver presenteras innan förslagen i denna del kan tas vidare.

Det finns brister i analysen av konsekvenser för barn och deras rättigheter samtidigt som förslaget innebär barnrättsliga risker

Av utredningens direktiv framgår att utredningen genomgående ska ha ett ungdoms- och barnrättsperspektiv och att föreslagna åtgärder ska beakta och beskriva konsekvenserna för barn och unga.

I betänkandet synliggör utredningen särskilt relevanta artiklar i barnkonventionen samt beskriver exempelvis att barn kan drabbas av tvångsmedel både direkt som förvarstagna och indirekt som besökare till förälder eller annan förvarstagen anhörig (s. 155 f.). Utredningen framför även att en proportionalitetsbedömning alltid måste göras i det enskilda fallet och att portalparagrafen 1 kap. 10 § utlänningslagen om barnets bästa ska vara vägledande vid samtliga åtgärder mot barn (s. 155). Utredningen menar även att de förslag som lämnats kommer att gynna barn då förvaren blir en säkrare plats och fler besök kommer att kunna genomföras (s. 156). Barnombudsmannen ser positivt på att utredningen för flera av förslagen tar särskild ställning när det gäller barn och i vissa delar kopplar till barnkonventionens artiklar.

Barnombudsmannen ser dock också flera brister i utredningens barnrättsliga analys samtidigt som påverkan på barns rättigheter är tydlig. I de överväganden som ligger till grund för bedömningar och förslag behöver de konsekvenser som förslagen får för barn synliggöras ytterligare liksom på vilket sätt barnets rättigheter påverkas. För att kontroll- och tvångsåtgärder mot barn ska kunna komma i fråga måste åtgärderna vara nödvändiga och stå i rimlig proportion till vad ingreppet innebär för barnet. I de fall det dessutom är fråga om barn som är frihetsberövade på grund av deras egen eller deras föräldrars migrationsstatus gör detta sig än mer gällande.

I betänkandet beskrivs att antalet barn som hålls förvarstagna är relativt få³ och det saknas information om hur många barn och unga som vistas på förvaren som besökare. Det saknas även information om hur omfattande och utbredda problemen med narkotika, prostitution och otillbörliga vapen är på förvaren, samt om barn på något sätt varit involverade eller utnyttjats kopplat till incidenterna

² CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 6(b) och 18(a).

³ Det framgår av utredningen (s. 53) att det är ovanligt att barn hålls i förvar. Under 2022 vistades sex barn på förvar och den genomsnittliga vistelsetiden för dessa barn var två dygn. Under 2021 hölls inga barn i förvar medan det under 2020 var sju barn som hölls i förvar. Dessa hade en genomsnittlig vistelsetid på fyra dagar (flickor) respektive sju dagar (pojkar).

eller på annat sätt påverkats av dessa (s. 54-56). Sådan information är grundläggande för att konsekvenserna för barn ska kunna bedömas liksom proportionaliteten och nödvändigheten.

Det saknas härutöver information såsom hur barn upplever olika typer av tvångs- och kontrollåtgärder och hur barn ställer sig till förslagen i förhållande till syftet. Sådan information hade varit värdefull som underlag för utredningens ställningstaganden. Att barn får komma till tals i alla frågor som rör dem är en av grundprinciperna i barnkonventionen, se artikel 12. Barns åsikter kan inhämtas på olika sätt, inte bara genom direkta samtal med barn utan även genom att exempelvis ta del av forskning eller liknande där barns åsikter framgår.

Utredningen lyfter att syftet med förslagen inte är att tvångs- eller kontrollåtgärderna mot barn ska öka (s. 156), att åtgärder som riktas mot barn även fortsättningsvis ska vidtas endast i rena undantagsfall (s. 90) och att det måste finnas mycket starka skäl för att en sådan åtgärd ska vidtas mot ett barn (s. 90 f.). Barnombudsmannen menar dock att eftersom åtgärderna som presenteras i betänkandet är sådana att barn kommer att påverkas direkt kan det inte uteslutas att tvångs- och/eller kontrollåtgärderna mot barn ökar. Det är inte heller uteslutet att åtgärder kommer att drabba barn systematiskt, såsom exempelvis införandet av en allmän inpasseringskontroll (s. 106 ff.). Utredningen anger också exempelvis att kroppsvisitation av barn kommer att kunna ske i flera situationer än i dag och bedömer att det av detta skäl bör införas särskilda regler kring själva genomförandet vid kroppsvisitation av barn (s. 98). Vidare begränsas i författningskommentaren exemplet på en situation avseende ett barn då kroppsvisitation inte behövs till att det är fråga om mycket små barn som ankommer till förvaret (s. 168).

Barnombudsmannen vill i sammanhanget framhålla att utökade möjligheter att använda tvångs- och kontrollåtgärder mot barn bör genomföras endast om det finns ett tydligt behov. Barnombudsmannen menar även att det i analysen av om ett sådant behov föreligger bör ingå i en bedömning av om säkerheten för barn på förvaren kan stärkas på andra sätt än genom att utöka möjligheterna att genomföra tvångs- och kontrollåtgärder mot barn. Till exempel om det är tillräckligt att kontroll- och tvångsåtgärder kan riktas mot vuxna. Se även till exempel Justitieombudsmannens yttrande om allvarliga brister i personalens bemötande av de förvarstagna, brist på utbildning hos personal samt brist på sysselsättning hos förvarstagna.⁴

Avslutningsvis vill Barnombudsmannen anföra följande angående barn i förvar. Varje gång ett barn placeras i förvar sker en inskränkning av barnets mänskliga rättigheter. Enligt barnkonventionen artikel 37 får inget barn godtyckligt berövas sin frihet och ska behandlas humant, med respekt för människans inneboende värdighet samt på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder. FN:s barnrättskommitté har i sina sammanfattande slutsatser och rekommendationer till Sverige i mars 2023 uppmanat Sverige att förbjuda och förhindra att barn placeras i förvar på grund av deras egen eller deras föräldrars migrationsstatus.⁵ Kommittén har även påpekat att allt frihetsberövande av barn leder till en inneboende skada, påverkar barnets fysiska och psykiska hälsa samt hens hela

⁴ JO, 2023 Opcat-inspektion av Migrationsverket, förvaret i Mölndal, den 17 och 18 januari 2023, Dnr O 3-2023, s. 12-18.

⁵ FN:s kommitté för barnets rättigheter, CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 43(c).

utveckling, även om placeringen i förvar är för kort och/eller tillsammans med barnets föräldrar.⁶

4.7.2 En ny proportionalitetsregel i utlänningslagen

Barnombudsmannen hänvisar till vad som har anförts ovan med följande tillägg.

Barnombudsmannen ser positivt på att utredningen föreslår att proportionalitetsregeln skrivs ut i utlänningslagen för att stärka barnets rättigheter ytterligare. Med en utskrivna proportionalitetsregel blir det tydligt att en intresseavvägning måste föregå tvångs- och kontrollåtgärder.

Barnombudsmannen tillstyrker därför detta förslag, i och för sig. Samtidigt vill Barnombudsmannen understryka att en ny proportionalitetsregel i utlänningslagen inte i tillräcklig grad kompenserar för brister i den barnrättsliga analysen eller för de risker som förslagen innebär för barnets rättigheter.

4.7.5 Kroppsvisitation ska få ske i andra fall och vid en lägre grad av misstanke än som gäller i dag.

Barnombudsmannen hänvisar till vad som har anförts ovan med följande tillägg.

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget, att vid kroppsvisitation av barn ska visitationen alltid genomföras i närvaro av ett vittne om inte barnet motsätter sig detta, med följande synpunkter. Barnombudsmannen anser att det på lämpligt sätt, till exempel genom justeringar i bestämmelsen eller skrivningar i författningskommentaren, behöver säkerställas att det vittne som närvarar är en för barnet trygg person och att denna ordning inte får frångås med hänvisning till exempelvis brist på personal. Vidare behöver det säkerställas att, i det fall barnet motsätter sig ett vittne, detta är barnets egen åsikt i frågan. Barnets rättigheter enligt artikel 3 och 12 i barnkonventionen behöver säkerställas i alla situationer som rör barn, även dessa.

Inom ramen för den ytterligare analys som behöver ske bör alternativa lösningar som kan vara mindre ingripande än kroppsvisitation övervägas, såsom att i en situation där ett barn besöker en förvarstagen vuxen visitera den förvarstagna vuxna i anslutning till besöket istället för att visitera det besökande barnet. Det bör vidare övervägas hur detta kan omhändertas genom särskild reglering avseende barn utöver proportionalitetsbestämmelsen.

4.7.9 Det finns ett behov av att ytterligare kunna övervaka besök och att kontrollera besökare

Barnombudsmannen vill utöver vad som ovan anförts även lyfta följande.

Barnombudsmannen ser med oro på möjligheten som föreslås att vid förvaren att besluta om allmänna inpasseringskontroller (s.106 ff.) och ser en risk att detta kommer att utföras som en generell inskränkning som kommer att riktas mot samtliga barn, utan enskilda bedömningar av behov eller proportionalitet.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Sophie Gestranus. I den slutliga handläggningen har även biträdande avdelningschefen Tove Björnheden och avdelningschefen Erik Henriksson deltagit.

---

⁶ FN:s kommitté för barnets rättigheter. Gemensam allmän kommentar nr. 4 och 23 (2017) om staternas skyldigheter rörande barns mänskliga rättigheter inom ramen för internationell migration i ursprungs-, transit-, destinations- och återvändandeländer. Punkt 5-10.

Juno Blom
Barnombudsman